

Noten

- 1 A. Hollestelle, *Geschiedkundige Beschrijving van Tholen en Omstreken*. Samengesteld naar oorspronkelijke bronnen en de plaatselijke gesteldheid van het land. Z.J., 1896. Hernieuwde uitgave St. Annaland 1975. P. 36
- 2 De kogge was vooral een handelsschip dat veel gebruikt werd op de vaart tussen de Hanze-steden.
- 3 Rijksmiddelrijk: staatsrechtelijke term voor personen, steden, dorpen of landsteden die niet aan de lokale heer maar aan het rijk van de keizer verantwoording schuldig waren.
- 4 Daarmee behoorde Zeeland beoosten Schelde - Schouwen-Duiveland, St-Philipsland en Tholen - tot het graafschap Holland, terwijl Zeeland bewesten (d.i. bezuiden) Schelde - Walcheren en de Bevelanden - tot het graafschap Vlaanderen behoorde. Omdat Tholen en Schakerloo tot het hertogdom Brabant behoorden, vielen zij kerkelijk onder het bisdom Luik en niet onder het bisdom Utrecht zoals de rest van Zeeland.
- 5 'Huis ter Tolne' zou de oude benaming zijn terwijl 'Klein Egypte' als naam alleen uit secundaire literatuur bekend is. Ook de ligging is niet bekend.
- 6 Lodycke is een voormalige ambachtsbeerlijkheid op het eiland Zuid-Beveland. Het lag aan de Schelde tussen Reimerswaal en Couwerve, tegenover het eiland Tholen.
- 7 Een apanage is de toekenning van een vermogen in de vorm van een graafschap, heerlijkheid of ander bestuurlijk zelfstandig gebied, titels, inkomsten en/of andere waardevolle bezittingen, aan de jongere tak van een vorstenhuis, welke jongere tak onder het regime van het vorstelijk eerst geboorterecht anders zonder erfdel zou komen. De toekenning van een apanage gaat altijd gepaard met de bepaling dat bij het ontbreken van wettige nakomelingen het apanage weer aan de hoofdtek zal toevallen.
- 8 Hendrik Buffel was zeker geen onbelangrijke edelman, wat blijkt uit zijn aanwezigheid bij het huwelijk tussen graaf Jan en de dochter van de Engelse koning Edward op 7 januari 1297 in Ipswich.
- 9 Aan de uitbreiding werd gebouwd van Sint-Jan (24 juni) tot na Kerstmis. Door het verstoken van anderhalve last turf werd getracht de nieuwbouw droog te stoken. Tot Pinksteren werkte men aan het binnenwerk 'de glasenen te stoppende ende te vermakenen en den zale ende an mijns heren cameran'. Het kan zijn dat het kasteel bij een van de overstromingen in de zestiende eeuw is verdwenen, of het bestond toen al niet meer. Tot nu toe is er (nog) niets teruggevonden.
- 10 De Slag bij Crécy is een veldslag uit de Honderdjarige Oorlog die plaatsvond op 26 augustus 1346 nabij het plaatsje Crécy in Picardië, en waarbij de Franse koning Filips VI werd verslagen door de Engelse koning Eduard III.
- 11 Hoewel graaf Willem V al langer geestesziek was, werd hij in 1358 onder een voogd geplaatst nadat hij een van zijn vazallen had doodgestoken. Floris van Borselen, een van de machtigste edelen van Zeeland die in de Hoekse en Kabeljauwse twisten aan de Kabeljauwkant stond, weigerde het zegel van de graaf aan Albrecht over te dragen. Dit leidde ertoe dat in 1359 het slot van Floris van Borselen in Heusden na hevige gevechten werd ingenomen. Vervolgens verzoende Floris zich met Albrecht.
- 12 A.A.M. Schmidt Ernsthuisen, *Inventaris van het Archief van de Graven van Blois, 1304-1397*. Den Haag, (Nationaal Archief) 1982.
- 13 Van de raad die Jan van Blois inrichtte maakten edelen als Arnout, heer van IJsselstein, en Jan van Langeraak deel uit. In 1358 benoemde hij Gijsbert Stomme (kapelaan) als rentmeester-generaal. Het voornaamste raadslid, de Henegouwer Hugo van Barbaçon, werd trezorier, en was belast met het toezicht op de schatkist en was daarmee een directe vertrouweling van Jan van Blois.
- 14 Hiervoor had hij een buitenechtelijke relatie met Sophia van Dalem in ca. 1360 en met Lijsbeth Aegensdr. rond 1365. Uit deze en andere relaties zijn twaalf bastaardkinderen bekend. Bastaardkinderen werden doorgaans niet aan hun lot overgelaten door hun vaders. Deze droegen meestal bij aan hun opvoeding en zorgden later voor baanjes, of dat ze werden opgenomen in de erfenis.
- 15 C. Busken Huet, *Het Land van Rembrandt. Studies over de Noordnederlandse beschaving in de zeventiende eeuw*. Z.J. 1882-1884. Heruitgave 1987. P. 134
- 16 Deze werden aangeduid als 'Duitse goederen'.
- 17 G. Stadermann, *Regestenlijst van de charters van het oud-archief van de gemeente Tholen 1291-1788*. Gemeente Archief Tholen, no. 24
- 18 G. Stadermann, *Regestenlijst a.w.* no. 25
- 19 G. Stadermann, *Regestenlijst a.w.* no. 26
- 20 G. Stadermann, *Regestenlijst a.w.* no. 27
- 21 C. Veltenaar, *De geschiedenis van Tholen*. Staatskundig, Maatschappelijk, Kerkelijk. Middelburg, 1943. p. 20
- 22 Dit stuk is grotendeels gebaseerd op J.C.M. Cox, 'Hebbende privilege van Stede'. De verlening van Sadsrechtprivileges in Holland en Zeeland (13de - 15de eeuw). Proefschrift Universiteit van Leiden, 2011. De Stadskeur in oorspronkelijke taal en vertaling komt ook uit dit werk.
- 23 www.stadsrechten.nl
- 24 Daar waar wel 'moedersteden' waren was het gebruik dat schepenen van een stad een moeilijke beslissing voorlegden aan, of juridische inlichtingen inwonnen bij, de schepenenbank van de moederstad. Dit wordt de hoofdvaart genoemd. Dit 'adviesvonnis' was dan bindend. De hoofdvaart vanuit de steden ontbreekt in Zeeland en er is geen hoofdvaart bekend van der Tolne. Wel vervulde de graaf op dit punt een nadrukkelijke rol omdat zowel stad als platteland in Zeeland een beperkte jurisdictie had. De graaf hield dus de rechtspraak voor een belangrijk deel aan zich. Wellicht om op die manier wat meer greep op de Zeeuwen te houden. Pas in de loop van de vijftiende eeuw krijgen Middelburg en Zierikzee hoge jurisdictie, en zaken die daar boven gaan worden berecht door de Hoge Vierschaar van Zeeland, voorgezeten door de graaf.
- 25 G. Stadermann, a.w. no. 16
- 26 De stadskeur in de oorspronkelijke taal en vertaling is in zijn geheel overgenomen uit het werk van J.C.M. Cox, a.w. p. 598-608
- 27 G. Stadermann, *Regestenlijst a.w.* n. 27
- 28 Tholen wordt als eerste genoemd en vervolgens: Reimerswaal, Goes, St.-Maartensdijk, Zierikzee, Brouwershaven, Westenschouwen, Kortgene, Middelburg, Domburg, Westkapelle en Vlissingen.
- 29 De onderlinge verhouding van de steden blijkt in de 16de eeuw ook uit de betaling van het schot. Middelburg en Zierikzee droegen elk 25% bij, Reimerswaal, Goes en Veere elk 10%, Tholen 5%, Westkapelle 4%, Vlissingen 3%, Brouwershaven, Kortgene en St.-Maartensdijk elk 2½ % en Domburg ½%.
- 30 Omgeving van Rotterdam.
- 31 G. Stavermann, a.w. no. 28

- 32 In elk geval verloor de landsheer in 1505 het recht om de rentmeester, baljuw en dijkgraaf van Tholen te benoemen omdat het gebied toen werd verpand aan Jan van Glymes, heer van Bergen op Zoom.
- 33 Burgers waren mindere strijders dan 'soldeniers', vandaar dat dit werd omgezet in een grondbelasting: 'rechte heervaard gelden'. In Zeeland kon de graaf in ieder geval al niet de heervaart gebieden, maar moest er eerst om vragen.
- 34 G. Stadermann, Regestenlijst a.w. no. 66
- 35 J. Huizinga, *Herfsstij der Middeleeuwen. Studie over levens- en gedachtenvormen der veertiende en vijftiende eeuw in Frankrijk en de Nederlanden*. 1919. 27e druk 2004.
- 36 J.P.B. Zuurdeeg, *Zeven eeuwen straatnamen op Tholen en Sint Philipsland*. Tholen 2012. P. 57
- 37 J.P.B. Zuurdeeg, *Zeven eeuwen straatnamen op Tholen en Sint Philipsland*. Tholen 2012. P. 63
- 38 J.P.B. Zuurdeeg, *Zeven eeuwen straatnamen op Tholen en Sint Philipsland*. Tholen 2012. P. 92
- 39 Deze brief bevindt zich in het archief van de stad Lüneburg en is in kopie aan mij toegestuurd. De vertaling is van ds. Pier den Otter, oudarchivaris van het Historisch centrum Overijssel. De achternaam was moeilijk te ontcijferen vandaar dat er staat bondens/boudens, en een woord was ook onleesbaar.
- 40 A. Hollestelle, a.w. pp. 292 e.v.
- 41 G. Stadermann, Regestenlijst a.w. nrs. 32 en 33
- 42 C. Veltenaar, a.w. p.21
- 43 G. Stadermann, Regestenlijst a.w. nrs. 33 en 34
- 44 Het jaargeding is al heel oud en stamt uit de Karolingische tijd.
- 45 G. Stadermann, Regestenlijst a.w. no. 29
- 46 G. Stadermann, Regestenlijst a.w. nr. 10
- 47 Zoutzieders. Later werd darinkdelven verboden en werd ruw zout aangevoerd vanuit Frankrijk en in de zoutketen verder geraffineerd.
- 48 C. Laban, *Darinkdelven*. In: *Grondboor & Hamer 3-4 (2009)*p. 98
- 49 Uit archeologisch onderzoek blijkt dat het hierbij om een laag gaat van 0,15 – 0,45 meter. Pan- of keetspek zijn 'verkeerde' zouten die na het indampen, als harde aanslag in de zoutpan, zijn overgebleven.
- 50 A. Neele, 20. De economie van de stad en de stedelingen. In: P.Bruse en P. Henderikx (red.), *Geschiedenis van Zeeland I, Prehistorie -1550*. Zwolle z.j. p. 283
- 51 G. Stadermann, Regestenlijst a.w. no.31
- 52 G. Stadermann, Regestenlijst a.w. nrs. 35, 36, 37, 50, 53, 58, 64, 68
- 53 G. Stadermann, Regestenlijst a.w. nrs.55 en 56
- 54 Jan van Glymes was een van de vertrouwelingen van Filips de Schone, vandaar dat hij Tholen dus kon verkrijgen.
- 55 W. Simons *De middeleeuwse kerk*. In: *De Wording van Europa. De Kracht van het Geloof*. Hilversum/Weert 1992. P. 42
- 56 H. van Asperen, *Annunciation and Dedication on Aachen Pilgrim Badges. Notes on the early Badge Production in Aachen and Some New Attributions*. In: *Peregrinations: Journal of Medieval Art & Architecture*. IV(2013)2. P 225
- www.zeeuwseankers.nl/nl-NL/verhaal/1285/verdrongen-moggershil-groef-waarschijnlijk-eigen-graf. Op p. 3 wordt melding gemaakt van de vondst in Moggershul van een lood-tinnen pelgrimsinsigne gedateerd 1375-1425. Dat wijst er op dat er dus meer pelgrimages vanuit het eiland Tholen hebben plaatsgevonden.
- 57 A. Hollestelle, a.w. 229-230. De afvaardiging is daartoe 16 dagen op pad geweest, met 4 paarden, met totaal aan kosten 13 pond en 16 schellingen.
- 58 Collegiale of kapittelkerk is een kerk waaraan kapittel, d.i. college van kanunniken, is verbonden. Een kanunnik is een geestelijke en een kapittel van kanunniken is een college van priesters die de meer plechtige liturgische diensten in een collegiale kerk mogen vervullen. Het gaat hierbij om kloosterlingen. De prebenden die de kanunniken kregen, bestonden uit de inkomsten uit kerkelijke goederen.
- 59 A. Hollestelle, a.w. pp. 263-4. In artikelen 54 4 en 55 van de stadskeur wordt gesproken over 'den prochipape met sinen ghesellen' en 'prochipape ende op sinen ghesellen die in der kerken gheprouent sijn om tghaestelike recht dat in der kerke ghegheuren ware'. Ook hier weer een verwijzing naar een prebende (gheprouent).
- 60 C. Rooze-Strouthamer, 21. *Religie en Kerk*. In: P. Bruse en P. Henderikx (red.). *Geschiedenis van Zeeland. Deel I, Prehistorie-1550*. Zwolle z.j. p. 324
- 61 G. Stadermann, Regestenlijst a.w. no. 18
- 62 A. Hollestelle a.w. p 276 en C. Veltenaar a.w. p. 22. Veel meer dan dit is hierover niet bekend en we weten dit uit vermeldingen en fragmenten van de kerkelijke rekeningen. 'Tabbardlaken is een stof waarvan (officiële) kleding kon worden gemaakt.
- 63 De Heer Boudewijnsnyder is nu onderdeel van de Auvergnepolder. Op de kaart van Van Deventer staat het dorpje Polre afgebeeld. Dit dorpje is verdwenen tijdens de Allerheiligenvloed van 1570. De resten zijn door de aanleg van het Schelde- Rijnkanaal grotendeels verdwenen.
- 64 G. Stadermann, Regestenlijst a.w. nrs. 44, 45, 46, 47,49
- Ierscheke en Thoolse Courant*, weekblad, gewijd aan de belangen van oosterteeit, landbouw, enz. 25 juni 1887.
- 65 G. Stadermann, Regestenlijst a.w. nrs. 59 en 60
- 66 C. Veltenaar, a.w. p. 13
- 67 G. Stadermann, Regestenlijst a.w. no. 17